

YTTRANDE

Ert Dnr KU – 2019/00013

Umeå 20 augusti 2020

Till: Umeå kultur
umea.kultur@umea.se

Yttrande över Kulturpolitiskt program 2020–2030

Sammanfattande synpunkter

Programmet är i stora drag välskrivet och förankras på flera ställen i gällande nationell och internationell policy (undantaget områdena kulturarv och kulturmiljö). Det samspelar emellertid inte tydligt med regionens antagna kulturplan, vilket vore önskvärt eftersom flera av kommunens kulturinstitutioner även behöver förhålla sig till den.

Det är till synes staden som står i fokus för programmet. Programmet bör tydligare inkludera landsbygden i Umeå kommun.

Civilsamhällets viktiga roll för kulturskapande i kommunen framhålls genomgående vilket vi ser som positivt och viktigt. I avsnittet om civilsamhället behöver det emellertid förtydligas vad som är kommunens uppfattning och program.

Skrivningar om kulturarv och kulturmiljö behöver utvecklas i programmet. Avsnittet om kulturarv, kulturmiljö och offentlig gestaltning måste konkretiseras. Här kan kommunen knyta an till kulturmiljölagen (1988:950), museilagen (2017:563) och förslaget till ny arkivlag (SOU 2019:58) i definitioner och riktning. De institutioner som förvaltar och förmedlar kommunens kulturarv, däribland läns museet, Kvinnohistoriskt museum, arkivinstitutionerna (Folkrörelsearkivet, Företagsarkivet och Stadsarkivet), samt hembygdsföreningarna bör lyftas fram. Mål för kommunens kulturarv saknas helt i nuvarande program och behöver därför presenteras.

Målen rörande nationella minoriteter kan preciseras och utökas och bör formuleras i nära samarbete med minoriteternas organisationer.

I avsnittet "Kulturell hållbarhet" kan kulturpolitikens koppling till flera av FN:s globala mål med fördel artikuleras.

Särskilda synpunkter

Nedan utvecklas Folkrörelsearkivets synpunkter.

Kulturell välfärd

Vi ser positivt på att programmet inleds med avsnittet "Kulturell välfärd", eftersom det anger bredden och syftet med kulturpolitiken. Där poängteras på ett bra sätt att kulturpolitiken inte är en solitär utan utgör en "integrerad beståndsdel i det stora samhällsbygget." Det är även bra att skrivningarna här förankras i grundlagen (regeringsformen).

Goda uppväxtvillkor för barn och ungdomar

Som sista punkt i detta avsnitt står det att Umeå kommun ska "aktivt söka nå nya målgrupper". Kan det preciseras vilka dessa målgrupper kan vara eller skiftar det för mycket mellan olika verksamheter för att kunna anges/förtydligas?

Civilsamhället – i demokratins tjänst

Viktigt att detta lyfts fram, men precisera vilken demokratiutredning som åberopas. Egentligen bör det stå "Demokrativillkorsutredningen" eftersom det är den som åsyftas. Texten består till stor del av referat från utredningen. Det bör tydligare framgå vad som är Umeå kommuns syn på dessa frågor och villkor.

Nationella minoriteter

Här är sparsamt med både text och målskrivningar. Vårt förslag är att kommunen utvidgar detta avsnitt i tätt samarbete med minoriteterna själva och deras organisationer.

Professionellt kulturliv

Punkten "tillhandahålla goda villkor för kommunens yrkesverksamma kulturarbetare" är väldigt vagt formulerad. Kan det ges några exempel på vad detta innebär? Hur skapas goda villkor rent konkret?

Kulturarv, kulturmiljö och offentlig gestaltning

I den nuvarande texten diskuteras inte kulturarv i sig. Avsnittet inleds bara med en luddig definition av vad kulturarv är/kan vara. Här behövs preciseringar och konkretiseringar för att inte kulturarvsfrågorna helt ska falla bort från det kulturpolitiska programmet. Det är av stor vikt att kommunen utformar en medveten kulturarvspolitik för att inte "kulturarv" som idé ska kidnappas av odemokratiska och auktoritära krafter i samhället. Här kan vi som arbetar inom kulturarvssektorn hjälpa till med formuleringar.

Riksantikvarieämbetet definierar kulturarv och kulturmiljö med orden:

"Kulturarv är materiella och immateriella spår av mänsklig aktivitet genom tiderna. Spåren kan vara historiska uttryck, objekt eller företeelse. Kulturmiljö är hela den av människor påverkade miljön, till exempel en enskild anläggning, en bygd eller region." (Kulturarvets ekonomiska påverkan. Riksantikvarieämbetet, 2020).

I Umeå kommun finns kulturarv och kulturmiljöer som hjälper oss att förstå och tolka vår samtid och förbereda oss för framtiden. Tillsammans skapar vi som bor och lever på en plats även framtidens kulturarv. För att det ska finnas kvar behöver vi dokumentera den samhällsomvandling som ständigt pågår och bevara det som samhället ser som skyddsvärt. Kulturarvsinstitutionerna, som Västerbottens museum och Kvinnohistoriskt museum, Folk rörelsearkivet i Västerbotten, Företagsarkivet och Umeå stadsarkiv, liksom kommunens hembygdsföreningar och hembygdsgårdar, undersöker, dokumenterar, förvaltar och levandegör kommunens kulturarv och bidrar till kunskapsuppbyggande och det livslånga lärandet.

Kommunens arkivinstitutioner förvaltar skriftligt kulturarv och är en resurs för samhällets långsiktiga informationsförsörjning. I ett demokratiskt samhälle är det grundläggande att alla har en fri och jämlik tillgång till information som rör dem själva och vårt samhälle. Det handlar om rättssäkerhet, insyn och utblick, om upplevelse och inlevelse, nytta och nöje. Arkiven har stor betydelse ur både kulturarvssynpunkt och demokratisynpunkt, och möjligheten att ta del av olika verksamheters arkiv skapar förutsättningar för en öppen diskussion, demokratisk kontroll och därmed ökad delaktighet i det demokratiska systemet (Arkiv är till för alla. Riksarkivet, 2012).

Bevarandet av värdefulla kulturmiljöer är en förutsättning för en levande och attraktiv kommun och en viktig resurs för rekreation, lärande, friluftsliv och besöksnäring. Stadsplanering och offentlig gestaltning ska präglas av historisk medvetenhet, konstnärlig kreativitet och arkitektonisk kvalitet.

Exempel på målskrivningar om kulturarv:

Därför ska Umeå kommun:

- verka för att göra det lokala kulturarvet synligt och tillgängligt så att det blir angeläget för fler
- verka för utveckling av kulturarvssektorn i samverkan med museerna, arkiven och övriga aktörer för att stärka Umeå kommuns identitet och dragningskraft
- främja Gammlia som besöksmål och centrum för dokumentation, förvaltning och förmedling av kommunens och länets kulturarv
- skapa förutsättningar för invånare i kommunen att vara delaktiga i berättelsen om och förmedlandet av Umeå kommuns historia, bl.a. när Umeå stad fyller 400 år (år 2022)
- ta hänsyn till platsens identitet ur kulturarvsperspektiv i stadsplanering och landsbygdsutveckling
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan

Kulturell hållbarhet:

Texten kan med fördel kopplas till FN:s globala mål för hållbar utveckling. Även här bör kulturarv lyftas fram. Kultur- och naturarv bidrar till hållbara städer och samhällen. Tillgången till öppna arkiv och museer bidrar till fredliga och inkluderande samhällen och livslångt lärande

för alla. Värnande av biologiskt kulturarv bidrar till hållbar utveckling, bl.a. inom lantbruk och naturvård. Kulturarv och kulturarvsinstitutionerna bidrar ekonomiskt till besöksnäringen. Attraktiva kulturmiljöer skapar attraktiva livsmiljöer för människor.

Exempel på ytterligare målskrivningar:

Därför ska Umeå kommun:

- främja att kulturarv värnas, vårdas, tillgängliggörs och utvecklas
- skapa goda förutsättningar för hållbar stadsutveckling i hela kommunen och möjlighet till medborgarinflytande över den fysiska miljön

Anna Sténs
Arkivchef
Folkrörelsearkivet i Västerbotten

Lina Vänglund
Ordförande
Folkrörelsearkivet i Västerbotten